

Kamu Alımlarında Şeffaflık

Uğur Emek

07.08.2018, 09:15-12:15

Kamu kurumları görevlerini yerini getirmek için mal, hizmet ve yapım işi satın almaktadır. Hükümetin bu faaliyeti kamu alımları olarak nitelendirilmektedir. Enformasyon teknolojisinin tedariki, sağlık hizmetlerinin sunulması ve yollar ve köprülerin inşası hükümetin harcamalarına birer örnektir. Bu kapsamda, harcamaların finansmanı vergi mükelleflerinin parasıyla sağlanmaktadır. Bu nedenle, kamu kurumları mal ve hizmet alımlarında harcamanın getirisini gözetmek zorundadır.

Öte yandan, kamu harcamaları yolsuzluk riskine de açık bir faaliyettir. Gizlilik doğası gereği, yolsuzluğun maliyetini ölçmek güç olsa da, kamu alımlarındaki yolsuzluğun hükümet harcamaları üzerinde negatif etkisinin bulunduğunu söylemek mümkündür. Bu maliyetler, özellikle de yolsuzlukların piyasalarda rekabeti kısıtlaması ve ekonomik büyümeye sekte vurması nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Rekabetin bozulması nedeniyle, hükümet kamu alımlarında gereksiz yere yüksek ödemeler yapmaktadır.

İçerik akışı

Muazzam negatif etkilerine ve kamu alımlarındaki yolsuzluğu kontrol altına alma çabalarına karşın, kamu harcamaları hem gelişen hem de gelişmekte olan ülkelerde yolsuzluğa sık sık maruz kalmaktadır. Bu çerçevede, yolsuzlukla mücadele girişimleri ve kamu alımları reformları eş anlamlı olarak yürütülmektedir. Bu kapsamda, rekabet, saydamlık ve hesap verebilirlik ilkelerini destekleyen kurallara önem verilmekte ve daha da önemlisi kamu alımları piyasalarında bu kavramların bir norm haline gelmesine çalışılmaktadır.

Ders süresince yolsuzluğu önleyici ve cezalandırıcı hususlar ele alınacaktır.

Önleme: Yolsuzluk ortaya çıktıktan sonra da soruşturulabilir, ancak riskin ortaya çıkmaması için önleyici tedbirlerin alınması daha önemlidir. Önleyici tedbirler, yolsuzlukla mücadele kurumlarının oluşturulması ve siyasi partilerin finansmanında şeffaflık sağlanması gibi hususları içerebilmektedir. Bunun yanı sıra, devletler rekabeti, şeffaflığı, etkinliği ve görevlendirmelerde liyakati geliştiren önlemler de almaktadır.

Cezalandırma: Öte yandan, devletler yolsuzluk faaliyetlerini yasalarla suç kabul etmekte ve cezalar öngörmektedir. Bu kapsamda, rüşvet ve zimmet gibi klasik yolsuzluk araçlarının yanı sıra çıkar çatışması, yardım/yataklık ve para aklama gibi faaliyetler de suç kabul edilmektedir.

Çarpıcı olgu/Vaka örneği

Kamu alımlarında geleneksel yolsuzluk aracı, kamu görevlilerinin kararlarını etkilemek için rüşvet ödenmesidir. Bu rüşvetler sadece parayı değil, kamu görevlilerine haksız avantaj sağlayan her türlü işlemi içermektedir. Bu rüşvetlerin, sadece kamu görevlilerine ödenmesi gerekmektedir. Özel sektör kuruluşları ihaleye katılımı engellemek ve/veya teklifleri biçimlendirmek için birbirlerini de rüşvet verebilirler. Ayrıca, çıkar çatışması da yolsuzlukla mücadelede özel sorunlar çıkartabilmektedir.

Kavramsal Çerçeve

Kamu alımlarında yolsuzluğu anlamak için, alım sürecini anlamak önemlidir. Kamu alımları geniş anlamda benzer aşamaları izlemektedir. Kamu alımları sürecinde genelde üç evre bulunmaktadır: ihale öncesi evre, ihale evresi, ihale sonrası evre.

İhale öncesi evre: Bu evrede, kamu kurumlarının ihtiyaçları tespit edilmekte, satın alma usulü belirlenmekte ve ihale dokümanları hazırlanmaktadır. Kamu görevlileri bu süreçte tam olarak neyi, nasıl alacağını belirlemekte ve hazırlıklar sözleşmelerin tasarlanmasına ve yazılmasına katkı sağlamaktadır.

İhale evresi: Bu süreçte, ilana çıkılmakta ve kazanan teklif sahibi belirlenmektedir. Kazanan teklifin belirlenmesinde, malların, hizmetlerin ve yapım işlerinin tedarik koşulları değerlendirilmektedir.

İhale sürecinde çeşitli satın alma usulü uygulanabilmektedir. Açık ihale usulü, belli istekliler arasında ihale usulü ve pazarlık usulü. İstisnai durumlarda da tek kişiden doğrudan temin yapılabilmektedir. Açık ihale en rekabetçi yöntemdir. Diğer yöntemlerde, sırasıyla rekabet seviyesi düşmektedir.

İhale sonrası evre: Bu aşama, etkili performansı garantiye almak için sözleşmelerin icrasını içermektedir. Bu aşamada, sözleşme koşullarında değişiklik yapılabilmekte, ödeme programları belirlenmekte ve işin kabulü yapılmaktadır. Bu nedenle, kazanan teklif sahibi ve kamu görevlileri yoğun bir ilişki içerisindeydir.

- Arrowsmit, S. 2010. Public Procurement Regulation: An Introduction, <https://www.nottingham.ac.uk/pprg/documentsarchive/asialinkmaterials/publicprocurementregulationintroduction.pdf>
- OECD. 2016. Preventing Corruption in Public Procurement, <http://www.oecd.org/gov/ethics/Corruption-Public-Procurement-Brochure.pdf>
- UNODC. 2013. Guidebook on anti-corruption in public procurement and the management of public finances, https://www.unodc.org/documents/corruption/Publications/2013/Guidebook_on_anti-corruption_in_public_procurement_and_the_management_of_public_finances.pdf
- Köktaş, A., Karaosmanoğlu ve F. Bilgiç, V.2009. Kamu İhaleleri Ve Etik,